

מקורות לשיעור 1078 – טעינת סוללה / קבל בשבת / מכשירי

שמיעה המשך

לאן הגענו... ? עסקנו בהשוואה בין טעינת סוללה למילוי מוכין ודין האבנט, תשובות המעשה חושב והרב ישראל רוזן לגבי מילוי סוללה באמצעות אנרגיה השמש או תנועות היד, כאשר אין מלאכה נוספת מדין מוליד ובונה – ולקמן לגבי 'קבל חשמלי' שנמצא במכשירים רבים.

מאתר מכון דוידסון: קבל: רכיב חשמלי מאוכזב מני לוחות עם תווך מבודד ביניהם. הקבל מסוגל להיטען ולאאזר בתוכו אנרגיה חשמלית. קבלים משמשים למאון גדול של תפקידים, כאן הארת זרם חילופין לזרם ישר, שימוש כאקור מתח זמני (בדומה לסוללה), אמצעי לאכסון זיכרון וכו'.

כאשר מפעילים מכשיר חשמלי שיש בו 'קבל' – הזרם החשמלי מטעין את הקבל, יש מכשירים בהם ניתן להחליף סוללה והצג לא יכבה – כיון שהקבל מספק חשמל למערכת באופן זמני לזמן קצר.

תחומין ב' – פרופ' זאב לב

...כשנסגר המעגל זורם זרם ארעי וטוען את הקבל עד שהוא קבל את המטען המירבי שאפשר להטעין אותו במתח, ואחר כך נפסק הזרם. והנה למרות מה שכתבנו לעיל שאין להתחשב בזרם ארעי כמוליד זרם, יש לאסור במקרה הנדון. שהרי כאן הוא מחבר שני כוחות ונולד כוח חדש והספק חדש, אלא שהזרם לא נשאר בפעולה כל הזמן. לפי מה שהסברנו, התכוון הבית יצחק ליצירת הספק חשמלי. כאן כתוצאה מסילוק הספק נטען הקבל, ולכן יש כאן איסור מוליד זרם.

מערכי לב עמ' מ – טעינת קבל חשמלי

נראה לי שאין לראות בזרם זה כזרם רגעי או זמני אע"פ שהזמן שזרם זורם יכול להיות קצר מאוד, הוא מספק הספק חשמלי ולפיכך יש בו תועלת מעשית. אם יש במעגל נורית חשמלית היא תידלק מיד עם סגירת המעגל אלא האור ידעך עם הזמן הואיל והזרם נחלש ובסופו נפסק. כאשר הקבל הוטען נולדה כאן תופעה חדשה שהיא שימושית שהרי היא מטעינה קבל למטרה מוגדרת, לפי שיטת הבית יצחק יש כאן איסור מוליד אע"פ שהזרם אינו קבוע ודועך אחרי זמן לאפס לפי שיטת החזון איש יש איסור בונה ולדבריו מה דין טעינת סוללה ?

קדושת השבת חלק ב' הרב הררי – איתורית בשבת ענף 11 – 12

כיון שאנו עוסקים באפשרות של החלפת הסוללה, הרי שכדי להוציאה א"צ ללחוץ על לחצן כלשהו, ולכן יש לדון רק מצד התוצאה של הוצאת הסוללה, והיינו מצד הפסקה מיידיית של טעינת הקבל, וכן מצד מחיקת כל ההודעות שבזכרון לאחר שהייה של דקה. בענין הפסקת טעינת הקבל. נראה שהיא כרוכה לחזו"א באיסור סותר, אם כי גם בזה יש צדדים לומר שאינו דאוי, וכגון דהוי סותר שלא ע"מ לבנות. וכן משום שסותר בנין ארעי, דהא אין הקבל מסוגל לשמור על ההודעות שבזכרון במשך יותר מדקה, ואח"כ הוא מתרוקן. ואמנם לפי מה שכתבנו לעיל בענף 9 בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א, דאזלינן בתר האיכות של הבנין ולא בתר הזמן שהוא מסוגל להתקיים, יתכן שבני"ד לא חשיב כבנין ארעי אלא כבנין קבוע. וחכ"א העיר שאף בלא טעם זה י"ל דהוי סותר בנין קבוע. וטעמו, דאע"ג שהסוללה עומדת להגמר, מ"מ אין זה שייך לני"ד, כיון שסיו"ס המעגל עם הקבל הוא מעגל קבוע ולא ארעי, ופעולת הקבל הינה לאגור חשמל למשך דקה וזה אכן נעשה. עכ"ד. וצ"ע.

...נמצאו למדים שהאיסורים הכרוכים בכיבוי האיתורית ע"י הוצאת הסוללה כשהיא כמעט גמורה (בשלב שהכתב כבר נמחק מהצג וא"א לקבל הודעות, אך ההודעות מהזכרון טרם נמחקו): מצד הוצאת הסוללה הישנה יש בזה איסור מוקצה מדרבנן. לחזו"א יש גם איסור סותר (יתכן מדאוי) בשל הפסקת טעינת הקבל (וראה לעיל בענף 3 כמה צדדים להקל מצד בונה. ונראה שלפחות חלקם שייכים גם גבי ני"ד). לבי"צ אין איסור בזה, וכן בשל מחיקת ההודעות מהזכרון בגרמא העלנו בס"ד שאין בזה איסור. עד כאן עסקנו באיסורים הכרוכים בהוצאת הסוללה. ועתה יש לדון גבי האיסורים הכרוכים בהכנסת הסוללה החדשה ובתוצאות הטכניות הנעשות בשל כך. כפי שכתבנו לעיל (בענף 10) הכנסת הסוללה כרוכה לדעת כמה פוס' באיסור מתקן מנא (ויש לצדד דהוי רק איסור דרבנן), וי"א שלחזו"א הוי בונה (ולדעתם יתכן דהוא איסור דאוי). ומצד התוצאות: הרי שיש בזה כתיבה בצג, טעינת הקבל והתחלת אפשרות לקבלת הודעות. ולעיתים, לאחר הכנסת הסוללה, צריך גם ללחוץ על לחצן כדי להפעיל המכשיר.... עד כאן עסקנו באיסורים הכרוכים בהוצאת הסוללה. ועתה יש לדון גבי האיסורים הכרוכים בהכנסת הסוללה החדשה ובתוצאות הטכניות הנעשות בשל כך. כפי שכתבנו לעיל (בענף 10) הכנסת הסוללה כרוכה לדעת כמה פוס' באיסור מתקן מנא (ויש לצדד דהוי רק איסור דרבנן), וי"א שלחזו"א הוי בונה (ולדעתם יתכן דהוא איסור דאוי). ומצד התוצאות: הרי שיש בזה כתיבה בצג, טעינת הקבל והתחלת אפשרות לקבלת הודעות.

=====

טעינת תאים סולריים בשבת ודין שיעון יד הנטען מאליו / אמונת עתיך תשרי תשפ"ב הרב שי סימנובסקי

בשנים האחרונות ישנו מעבר להפעלת מכשור חשמלי ואלקטרוני באמצעות תאים פוטו-וולטאיים (להלן בשם העממי – תאים 'סולריים'), הממירים את קרינת השמש (ופעמים אף תאורה חשמלית) לאנרגיה חשמלית. לעיתים תאים אלו מחליפים את הסוללות הרגילות (כדוגמת אלו שבמחשבוני הכיס), או לחלופין משמשים לטעינת הסוללות ע"י זרם חשמלי המופק מהם. כך משמשים התאים בין היתר לטעינת סוללה בשעוני יד, והדבר מצוי גם בפנסי לד, מאווררי תקרה וכיוצא"ב. הטעינה, כתוצאה מחשיפה לאור השמש, מעלה את השאלה אם אדם צריך להימנע משימוש בשעון יד כזה או מהזנת פנסים אלו, מחשש שגורם לטעינתם בשבת. ממילא יש לברר אם טעינת הסוללות באמצעות אור השמש בשבת אסורה או מותרת.

כדי לענות על השאלה, נסביר בקיצור את אופן פעולתו של התא הסולרי. תא סולרי מורכב משתי שכבות של חומר מוליך למחצה (בדרך כלל סיליקון). כאשר קרני השמש פוגעות בלוחות הסיליקון, משתחררים אלקטרונים חופשיים מלוחות הסיליקון, ונוצר זרם חשמלי הנאגר בתוך תא סוללה/מצבר, באמצעותו אפשר להפעיל את המכשור החשמלי הדרוש

בין טעינה לסגירת מעגל חשמלי

כדי לדון בשאלתנו, האם הטעינה חשמלית באמצעות תאים סולריים אסורה או מותרת, יש להבחין בין עצם פעולת ההטעינה לבין הפעלה 'רגילה' של מכשור חשמלי כתוצאה מסגירת מעגל חשמלי. פעולת ההטעינה כשלעצמה יוצרת אפקט פיזיקלי של זרם חשמלי (תנועת אלקטרונים לקוטב השלילי), אך ללא סגירה פיזית של מעגל חשמלי. לעומת זאת, בהפעלת מכשיר חשמלי שהיה מנותק מן הזרם – ישנה בדרך כלל סגירה פיזית של מפסק, או מוליך חשמלי כלשהו, שגורמת לסגירת מעגל חשמלי, וכך קורה גם בטעינת סוללה באמצעות חיבור למטען המחובר לשקע חשמלי [3].

סגירה פיזית והפעלת מכשיר חשמלי – אין חולק על כך שפעולות אלה אסורות בשבת, בין לשיטת ה'חזון איש' [4] לפיה יש כאן פעולת בונה ע"י הרכבת חלקי המעגל זה עם זה והתעוררותם לפעולה בבחינת 'ממיתה לחיים', ובין לשיטת ה'בית יצחק' [5] לפיה נולדה כאן מציאות חדשה, כתוצאה מיצירת הזרם והפעלת המכשיר החשמלי.

בעת ייצור אנרגיה חשמלית באמצעות תאים סולריים, לא נעשית סגירה פיזית של מעגל חשמלי, וגם לא נוצרת פעולה חשמלית חדשה – בוודאי לא פעולה הניתנת לעיון. יש לדון אם גם פעולה זו היא בכלל האיסור על הפעלה חשמלית, שהוסכם ע"י כל הפוסקים, גם אם מנימוקים שונים.

ה'חזון איש' [6] דן במקרה דומה – פעולת גנרטור שבאמצעות תנועה סיבובית יוצר אנרגיה חשמלית, באמצעותה ניתן לספק זרם חשמלי מתחת הכוח לכל צרכני החשמל. הוא מכריע שכיוון שהחשמל נוצר מתנועה סיבובית בעלמא ולא מחיבור שני חלקי המעגל זה לזה, אין כאן מעשה בניין ולא איסור שבת, אע"פ שנוצרה כתוצאה מפעולה זו אנרגיה חשמלית של ממש.

באופן דומה כתב בספר 'מערכי לב' [7] של הרב פרופ' זאב לב, בהסבר שיטת ה'בית יצחק' האוסר סגירת מעגל חשמלי משום 'מוליד', שאיסור זה מתקיים רק אם הפעלת המכשור החשמלי 'מולידה הספק' – כלשונו שם – וזו היא הפעולה החדשה, שיצירתה באמצעות זרם חשמלי אסורה בשבת. בדבריו הוא נסמך על לשונו של ה'בית יצחק' שדובר על 'הרכבה חדשה' [8]. כלומר כוח היוצר דבר חדש במציאות. רוצה לומר – עיקר האיסור בהפעלה חשמלית נובע מחמת הפעולות והעבודה שנוצרות מכוחו של הזרם החשמלי.

על פי סברה זו, היה נראה לומר שעצם טעינת הסוללה באנרגיה חשמלית אינה פעולה ניכרת ולא 'נולד' במציאות כוח חדש או הרכבה [9] חדשה. אומנם הרב פרופ' לב בהמשך דבריו [10] שם סובר שסגירת מעגל הגורמת לטעינת קבל חשמלי (פעולתו לענייננו דומה לסוללה, כיוון שהוא אוגר אנרגיה חשמלית, וניתן אח"כ להזרים אותה ולהפעיל מכשור חשמלי) אסורה גם כן משום 'מוליד', מכיוון שנוצר כוח חשמלי חדש, שניתן לייצר באמצעותו הספק [11] חשמלי. אך נראה שאיסור זה יהיה שייך בנידונו דווקא במקרה שמטעין סוללה ריקה וחסרת שימוש, ובטעינתה הופך אותה למקור מתח חשמלי, אך במידה והסוללה מלאה ופעילה, והוא טוען אותה באנרגיה נוספת, הרי שלא הוליד דבר חדש, וממילא אין בכך איסור, ועי' להלן סעיף ו'.

ה'חיי אדם' [12] אסר מתיחת שעון מכני בשבת, על פי דברי הגמרא [13] האוסרת למתוח מיתר רפוי של כינור (כדי שישבו להשמיע קול כשפורטים עליו), משום שהפעולות דומות בצורתן ובתוצאתן. לדעת ה'חיי אדם' כאשר השעון כבר נעצר – מתיחתו אסורה מעיקר הדין, ואולם גם כאשר השעון עדיין פועל הוא מסתפק אולי אינו תיקון, אך אוסר למעשה מדרבנן.

ובישערי תשובה' הביא מחלוקת בין גדולי האחרונים [14] בשאלה זו: יש שאסרו משום שמוסיף 'חיות' לשעון ומאריך את משך פעולתו [15], ויש שהקלו משום שלא שייך תיקון בדבר שאינו מקולקל, והכרעת ה'משנה ברורה' [16] להחמיר לכתחילה כדעת האוסרים. על פי דברי ה'חיי אדם' נראה לומר שבטעינת סוללה ריקה יש איסור גמור, אף בטעינה באמצעות אור השמש, כיוון שסוף סוף יש כאן תיקון גמור. וכן דין טעינת סוללה שעדיין לא התרוקנה תלוי במחלוקת האחרונים הנ"ל.

והנה (בשעונים החדשים) מסוג (Eco-Drive) מעידים [17] היצרנים שאין צורך בהחלפת הסוללה לעולם, מכיוון שהסוללות נטענות מכל אמצעי תאורה שהוא ולא דווקא מן השמש, ופעולתה של הסוללה דומה למעשה למכשיר המקבל את אספקת החשמל מהרשת הביתית. במצב כזה, שבו לא נעשית שום פעולה ייחודית כדי למלא את השעון כמתיחה, סיבוב וכדו', אלא דרך השימוש הרגילה מאפשרת למנגנון לשמור על סוללה טעונה באופן רציף פחות או יותר, נראה שלא שייך חשש 'תיקון מנא' אפילו לדעת המחמירים, כיוון שמילוייה של הסוללה הוא חלק בלתי נפרד מדרך פעולתה ולא תיקון לקלקולה (גם לא תיקון שנעשה כדי למנוע קלקול או ריקון עתידי). יסוד דינו של ה'חיי אדם', שלמד כאמור מתיחת מיתר שפקע, הוא שמדובר בפעולה שנעשית כדי לתקן את הכלי, וכך גם מתיחת קפיצי שעון מכני או צעצועים. לעומת זאת טעינת התאים הסולריים לא נעשית באמצעות פעולה קונקרטית אלא מתרחשת מאליה כחלק מהשימוש הרגיל [18].

טעינת שעון יד דיגיטלי

בספר 'מאור השבת' הנ"ל, כתב להחמיר שלא לטעון תא סולרי בשעון בעל תצוגה דיגיטלית, כיוון שיייתכן שהזרם הנוצר עתה בשבת יוצר את תצוגת הספרות הדיגיטליות על מסך השעון, ויש בזה משום כותב דרבנן לכל הפחות. לעני"ד מדובר במעשה שאינו ניכר, כיוון שהצג עם הספרות מופיע בלאו הכי, בין תתרחש טעינה ובין לאו, לכן קשה מאוד לקבוע איסור מכוח חשש זה. פעולה זו אינה שונה מכניסה לימעלית שבת' העומדת לרדת כלפי מטה, שאז באופן טכני משמש משקל הנוסעים לסיוע לפעולת המנוע החשמלי – ועל כך כתב הגרש"ז אורבך זצ"ל [19] שאין איסור בדבר, כיוון שאין השפעת הנוסעים ניכרת, משום שירידת המעלית נעשית בין כך ובין כך באותו קצב ובאותה עוצמה (אומנם יש שחלקו על סברת הגרש"ז אורבך, ואעפ"כ דבריו הם אילן גדול להיתלות בו).

טעינה באור השמש – עובדין דחול?

לאור הנאמר עד כה, שטעינת מכשיר חשמלי באמצעות אור השמש שונה לקולא מהפעלת מכשיר חשמלי באמצעות סגירת מעגל, הן מצד השוני בפעולה והן מצד השוני בתוצאה המתקבלת – עדיין יש מקום לדון אם מותר לכתחילה (לדעת המקילים) להציב מכשיר באור השמש כדי שייטען. בפשטות יש בכך הכנה מקודש לחול – שהרי בשבת עצמה לא יוכל להפעיל את אותו המאוורר או הפנס – וממילא עושה כך לצורך חול. כמו כן יש בזה משום 'עובדין דחול', שהרי עוסק בדבר שאינו נצרך לשבת ומשמש באופן כללי לצורך ימי החול. אומנם בשעון שעונד על ידו ואינו עושה כל פעולה יזומה על מנת לטעון אותו, כי הטעינה נעשית ממילא תוך כדי הילוכו הרגיל – נראה לומר שאין בכך משום 'עובדין דחול', וכל שכן שאין בכך הכנה מקודש לחול, משום שהשעון פועל ברציפות. וכן מסתבר שאם עושה פעולה לצורך שבת כגון פתיחת תריס בחדר חשוך או הזזת מכשיר חשמלי בעל תאים סולריים למקום מואר, וע"י כך תתרחש טעינה חשמלית כנ"ל, אין בדבר איסור כל זמן שלא זו תכלית פעולתו.

ט. סיכום ומסקנות

- א. טעינת תאים סולריים ממקור אור נעשית ללא סגירת מעגל חשמלי פיזי.
- ב. טעינת התאים הסולריים הגורמת לפעולה חשמלית חדשה – הדלקת נורה, מנוע וכדו', אסורה לשיטת הסוברים שיש בסגירת מעגל חשמלי איסור 'מוליד'.
- ג. טעינת תאים סולריים הגורמים להפעלת מכשיר מושבת, כגון שעון עומד או סוללה ריקה, אסורה מדין 'מתקן כלי'.
- ד. טעינת תאים סולריים במכשיר פועל תלויה במחלוקת האחרונים אם לאסור או להתיר טעינת תאים סולריים במכשיר שאינו עשוי להתרוקן כלל.
- ה. אם הטעינה נעשית ממילא, כלומר ללא פעולה מכוונת לשם כך, היא מותרת לכתחילה.
- ו. הנחת מכשיר במקום מואר שתגרום ממילא לטעינת תאים סולריים המותקנים בו, אם נעשית לצורכי האדם ולא לשם טעינה – נראה שמותר (אם הסוללה אינה מרוקנת לחלוטין).

[1] תוכן התשובה אושר ע"י הרב יעקב אריאל שליט"א.

יום טוב שני בהלכתו פרק א' הערה ע"ד עמ' מ"ה

שמעתי מהגר"ש אלישיב שליט"א שאין לומר לנכרי ביו"ט שני להחליף סוללה (בטריה) של מכשיר שמיעה (...) דאף דהתירו חז"ל רפואה ביו"ט שני, אין דשימוש במכשיר זה ככלל זה ואע"ג שבר"ן ובמ"מ כתבו דהיתר רפואה הוא משום לתא דהנאת גופו, כוונתם שדברים שהם משום רפואה הותרו מהאי טעמא אבל מכשיר זה מסייעהו לשמוע ואין זה מרפאהו ולכן ל"ה בכלל היתר רפואה עכ"ד [ובל"ה העירני ידידי הרמ"א שלכא"ו יש בהחלפה זו איסור דאורייתא] וראה במכתב הגרש"ז זצ"ל בס' בנין שבת דיליף לה לאיסור מנתינת שרוך במנעל וע"ש מש"כ הרהמ"ח להעיר דסוללה שנפלה שפיר דמי להחזירה למכשיר עוד יל"ע אי חשיב מכ"פ דעושהו דבר הפועל ע"י נתינת הסוללה).

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן פה / שימוש במכשיר שמיעה לחרש בשבת כ"ב מנ"א תשכ"ט. מע"כ ידידי מהר"ר ברוך יצחקי

תל"ט"א.

הנה בדבר מכוונת השמיעה לחרשים אם יש בזה האיסור דיש בדבור ע"י מייקראפאן / מיקרופון, נוהגין אנו כאן להקל אף שאנו אוסרין בדבור במייקראפאן מארבעה טעמים, שני טעמים שהם לחשש איסור מלאכה אבל אין האיסור ברור, ושני טעמים שברור איסורם אבל הם מדרבנן, מהטעם שאבאר.

(1) והנה הטעם שאסור במייקראפאן משום שבחול הדרך של בני"א לחברו להעלעקטרי רק בשעה שצריכין לדבר ולא קודם, הרי איסור זה הוא דוקא בדבר שמשמיע קול לרבים, כהא דנתינת חטים לתוך רחים של מים בע"ש כדי שיטחנו בשבת כדאיתא בשבת דף י"ח, משום שיאמרו שנתן החטים בשבת ובכל כה"ג שאוושא מילתא, שהוא שייך במייקראפאן שהוא נשמע לרבים, ולא במכונה זו שהוא ענין שלא נשמע כלל לאחרים שאינו בכלל איסור זה, עיין בב"י סוף סימן של"ח וברמ"א / או"ח / סי' רנ"ב סעי' ה' בסופו ובמ"ב שם ס"ק מ"ח.

(2) והטעם דכיון דהכל יכולים לתקן הוא ג"כ בכלל איסור כלי שיר, דהא מצוי שמתקלקל ויבואו לתקנו, נמי אין לאסור כיון דהוא רק לחרשים שיש להחשיב זה מילתא דלא שכיחא שלא גזרו, וגם שהוא צורך גדול מאד לאלו הצריכין לזה שבלא זה יש חשש פ"נ כשירצה לילך החוצה שלא ישמע נסיעת המכוניות (קארס) שיש לומר שלא גזרו כה"ג, וכדי שלא יבא לחשש שיתקן צריך לדבק איזה דבר במקום ששייך התקון, ואילו היה זה בכלל הגזירה לא היה מועיל זה אבל כיון שאינו בכלל הגזירה מועיל זה לענין עצם החשש שלא ישכח ויתקן. ונמצא שמאלו איסורים הברורים שאיכא במייקראפאן ליתנהו במכוונת השמיעה.

(3) והחששות שהם מענין מלאכה שהאחד הוא בזה שקול הנשמע מהמייקראפאן אינו קול האדם המדבר עצמו אלא שנעשה שם רושם של הברותיו ומה שנשמע הוא קול ההברה שנעשה שם, הנה אף אם נימא שגם במכוונת שמיעה זו נעשה כן, הא מכיון שלא ברור לן האיסור בזה דלאיזו מלאכה נדמה זה שלכן אין בידנו לאסור לחולה ולצורך גדול כזה מאחר שלא ברור לן האיסור, ובפרט שלכאורה במכונה זו לא מסתבר שהוא קול אחר הנעשה שם דהא לא נעשה הקול יותר רם מכפי שנשמע מהאדם ומה שנשמע להחרש ע"י זה הוא משום משיכת הקול לתוך האזן ממש וליכא הפסק בינתיים או שמגדיל כח שמיעתו שיש לו מעט, ואין לידע דבר ברור גם מהמומחים בזה, ונמצא שיתוסף עוד ספק בזה.

(4) וחשש השני שמשמש בכח העלעקטרי בדבורו / כדחזינו / כדחזינו מהא שאיכא חלוק בין מדבר בקול רם למדבר בקול נמוך שאיכא אולי חשש מלאכה בהשתמשות בכחות העלעקטרי אף בלא הבערה, נמי אינו איסור ברור ואף לא ספק ברור, וכמדומני שבמכונה ליכא חלוק בהדבורים וממילא ליכא חשש זה כלל, ולכן גם בשביל חשש זה שאינו ברור אין לאסור לחולה ולצורך גדול כזה כדלעיל.

והנה לבד זה הא החרש שבאזנו מונח המכונה אינו עושה שום מלאכה והנידון הוא על המדברים, שלכן על אותן שאין מדברים ביחוד להחרש אלא בכלל לעלמא הרי אינם מתכוונים ודבר שאין מתכוין מותר ואין זה פ"ר דהא כמה פעמים שאף עם המכונה אינו שומע, ורק על אלו שמדברים ביחוד להחרש הוא מתכוין, וגם הרבה פעמים כשמדברים ביחוד להחרש הוא שומע והוי גם פ"ר ואף בלא פ"ר הא כשמתכוין אסור, ולכן כשאפשר טוב שלא ידברו ביחוד להחרש ותועיל המכונה לרוב הדברים שצריך לשמוע שהוא למה שמדברים בכלל לעלמא כגון מה שצריך לשמוע כשהוא נמצא ברחוב ובביהכ"נ ועל הדברים ששואל ישיבו לו שלא בדבור אלא ברמיזה, ואם אי"א כעובדא זו שהיא קטנה בת שש שמוכרחין להשיב לה ולפעמים דוקא בדבור אין לאסור. ידדו, משה פיינשטיין.

(האם עליו להימנע מללכת ברחוב כדי שלא יזדקק למכשיר ?)

אודות מכשיר שמיעה לילדים

שאלה

ילד בן שש שנים שאינו שומע כלום על שתי אחוזיו ויש לו מכשיר שמיעה באוזניו ובכל כ"ד השעות ביממה יש להחליף הסוללה (בטערי) ולפעמים בשבת נפסק הסוללה לעבוד, האם מותר להוריו להכניס בו סוללה חדשה, במקום דא"א למצוא בשום אופן נכרי שיעשנו דודאי כשאפשר למצוא נכרי ודאי מותר ע"י נכרי.

תשובה

אע"ג דכתבו הפוסקים דלגדול שיש לו מכשיר שמיעה אסור להחליף לו הסוללה משום חשש מבעיר וכדומה דיש חשש דאורייתא.

אבל לקטן הנ"ל נראה להקל מכח כמה טעמים. (א) דא"י במס' יומא [פ"ד ע"ב] מובא להלכה במג"א [סי' שכ"ח סעיף י"ג] וכן איפסק שם במ"ב דאם נעל הדלת בפני התינוק שובר הדלת ומוציאו, ואע"פ דיש איסור תורה בזה ששוברו, אפ"ה מותר השבירה שמא יבעת התינוק וימות וכו' עיי"ש.

ויל"ע עד איזה גיל תינוק יש להתיר לשבור הדלת ומצאתי בס' מור וקציעה להיעב"ץ [בסי' שכ"ח] שכל שצריך לאמו וסתמא היינו כבן שש, ואם יש לחוש שיבעת ויפחד יש לחלל השבת אף בגדול מזה עכ"ל.

והנה ילד שאינו שומע כלל בלי המכשיר והוא מנותק מכל הסביבה בודאי הוא מובעת ומפחד וא"כ יש להתיר לעבור אפילו איסור דאורייתא כדי שיוכל לשמוע, בשלמא אדם שהוא מבוגר קצת ויכול לשלוט בעצמו אפילו כשאינו שומע כלל בודאי אין להתיר, אבל תינוק דאינו שולט בעצמו כשמונתק מכל הסביבה בודאי מיוחד מאד, וע"כ מותר להכניס הסוללה לתוך המכשיר. [וכמובן דאם אפשר להשיג גוי שיעשנו אפילו צריך לחכות קצת יעשנו ע"י גוי כי אינו פקו"נ אם יחכה קצת עד שימצא הגוי].

ועוד טעם נראה, דכל ילד קטן צריך כל רגע שמירה לא מבעיא כשהולך ברחוב ששכיחי מכוניות שנוסעים דכששומע הרעש שנוסעים אינו הולך איהם שנוסעים וכן אם רוצה לעשות איזה דבר מסוכן כגון ליגע בתנור בוער וכדומה אם שומע גוערין בו ואמרים לו אל תעשה כך וכן משמרים אותו שלא יבוא לידי סכנה, אבל כשאינו שומע א"א להשאירו זמן בלי שמירה, וע"כ יש להתיר להכניס הסוללה כדי שיע"ז ישמע ואפשר לשומרו מכל נזק שלא יקרה ח"ו. אבל ודאי לכתחילה יסדרו הכל מלפני שבת שלא יצטרכו לכל היתרים הנ"ל.

וכמובן דבעת שהתינוק ישן לא שייך היתרים הנ"ל, והמדובר הוא רק כשהוא ער ואינו ישן וג"כ כשכבר הוא קרוב למו"ש אין להתיר. וצדדי ההיתר שכתבתי הוא בתנאי שיסכימו עמי מגדולי הוראה שליט"א וכמובן בכל מקרה להתייעץ עם רב גדול שמבין צורך ומצב וגיל הילד.

מור"ח - יוסף יוסף (נפ' לא ר"ח) / פני ירושלים - ירחון תרנ"ו / עמוד 136
הדפוס מאגרי החכמה

אמונת עתיד 140 הרב מנשה

צימרמן

קראתי בעניין את תשובתך ב'אמונת עתיד' 138 (שבט תשפ"ג), עמ' 26. הבנתי מדברך כי רק למי שהוא כבד שמיעה ביותר מותר לטעון מכשיר בשבת, גם באמצעות שעון שבת שנדלק אחרי הנחת מכשיר השמיעה במטען ונכבה לפני הוצאתו, היות ומדובר על עשיית איסור בגרמא. מה הדין לגבי מי שיכול לשמוע גם ללא מכשיר, אך אז אינו שומע היטב וזה לעיתים מבייש אותו כשנמצא בחברה (לרבות בית הכנסת, אורחים בביתו)?

וקשה להגדיר זאת באופן מדויק. כאשר מדובר על 'צורך חיוני' הנצרך לאדם לצורך שגרת חיים בסיסית – נראה שהדבר יהיה מותר. אולם לאדם כבד שמיעה שלעיתים נמצא בחברה ובפעילות יומית שגרתית בלי מכשיר שמיעה ככוונה תחילה – לכאורה אין להתיר להטעין בשבת. אם חוסר ההטענה הופך את האדם למוגבל יותר בהתנהלות התקינה של אדם בריא, כגון שהוא לא יזמין אורחים כי יתבייש, או לא יבוא לבית הכנסת, או לא ירצה לקבל עליה – זה כבר צורך חיוני. [1] בגלל עדינות הנושא, וכדי להבין אם זהו צורך אמיתי – רצוי לשאול רב שמכיר באופן אישי את השואל. במקרה

המופיע בשאלה, שהאדם עלול להתבייש אם לא יטעין – נראה לי שאפשר להתיר להטעין בגרמא בלי שום פקפוק. [2] הערה חשובה (כפי שציין הרב שיסימנובסקי, אמונת עתיד 139 (תשפ"ג), עמ' 150): מצויים היום בשוק מכשירי שמיעה נטענים, שהתושבת הקבועה שלהם באריזה היא עצמה מטען נייד. כך שעם הנחת מכשיר השמיעה באריזה הוא נכבה ומתחיל להיטען, ועם ההוצאה מהמארז הוא מופעל. במכשירים אלה, אין כל רווח הלכתי לחברם למטען עם שעון שבת, ואיננו מכירים כל דרך מותרת להטענים בשבת. יש להכיר זאת היטב ולקחת בחשבון בעת רכישת מכשיר שמיעה.

[1] יש מקום להחשיב חוסר יכולת לקיים שגרת חיים רגילה כמצב של 'חולה שאין בו סכנה', שהותר עבורו 'גרמא' (מגן אברהם, או"ח סי' שכח ס"ק נג). כך למשל כותב האגרות משה, או"ח ח"ד סי' צ, בנוגע לאדם שאיננו יכול לזוז, ונראה שהוא הדין בנוגע לאדם שאיננו יכול לשמוע. ראה גם מנחת יצחק, ח"ב סי' יח, ראה גם דבריו ח"ג סי' מא, שכתב שיש להחשיב זאת כחולה שאין בו סכנה מפני הסכנות העלולות להיווצר מחוסר שמיעה. גם אם לא נגדיר אותו כ'חולה שאין בו סכנה' – נראה שעדיין מדובר על צורך גדול, שעבורו מותר לעשות מלאכה בגרמא (ואין זה גרוע מהפסד כספי שגם עבורו התיר הרמ"א מלאכה בגרמא – או"ח סי' שלד סעי' כב).

[2] כמו כן ראוי לציין לדברי הציץ אליעזר, ח"ו סי' ו, שגם השתמש בסברה של 'כבוד הבריות' בנוגע להיתר השימוש במכשיר שמיעה. במקרה המתואר מובן היטב כיצד שייכת סברת 'כבוד הבריות', ומצד זה יש מקום להתיר 'גרמא'.